

# AZ EDZŐ-SPORTOLÓ KAPCSOLAT ÖSSZEFÜGGÉSE A MAGYARORSZÁGI JÉGKORONG-AKADÉMIÁK UTÁNPÓTLÁS-JÁTÉKOSAINAK MOTIVÁCIÓJÁVAL, KLUBVÁLTÁSI, VALAMINT SPORTÁGELHAGYÁSI SZÁNDÉKÁVAL

## COACH-ATHLETE RELATIONSHIP AND MOTIVATION, INTENTION TO CHANGE CLUBS AND INTENTION TO LEAVE THE SPORT AMONG PLAYERS OF HUNGARY ICE HOCKEY ACADEMIES

Az edző és a sportoló közötti interperszonális kapcsolat vizsgálata (Coach-Athlete Relationship, CAR) a sportpszichológia gyorsan fejlődő területei közé tartozik. A CAR-nak három dimenziója különíthető el: érzelmi, értelmi és viselkedési komponens. A tanulmány a CAR-ral kapcsolatos kutatásokat gyarapítja azáltal, hogy megvizsgálja vajon a különböző CAR-dimenziók mentén elkülöníthetők-e a sportolók csoportjaira jellemző profilok, és ha igen, akkor ezek a profilok különböznek-e az öndetermináltság szintje, valamint a klubváltási, illetve a sportágelhagyási szándék szempontjából. A kutatás résztvevői a magyar, államilag akkreditált jégkorong-akadémiákon sportoló, utánpótláskorú játékosok köréből kerültek ki egy 202 fős kérdőíves felmérés eredményeképpen. A szerzők kutatásukban azonosítottak négy, egymástól szignifikánsan eltérő egyéni CAR-profil, amelyek eltérő kapcsolatot mutatnak a öndeterminációs elmélet által azonosított motivációs szabályozásokkal (amotiváció, külső szabályozás, introjektált szabályozás, identifikált szabályozás, integrált szabályozás, belső szabályozás), valamint a klubváltási és a sportágelhagyási szándékkal. A cikk a vonatkozó elméleti és gyakorlati implikációkat is tárgyalja.

**Kulcsszavak:** sportmotiváció, edző-sportoló kapcsolat, pszichológiai tényezők, utánpótlássport, klaszterelemzés

The study of the interpersonal relationship between the coach and the athlete (Coach-Athlete Relationship, CAR) is one of the rapidly developing areas of sports psychology. Three dimensions of CAR can be distinguished: emotional, cognitive, and behavioural. The authors' research extends CAR research by investigating whether athletes can be classified into different profile groups based on these CAR dimensions and, if so, whether these profiles differ in their level of self-determination and whether they change clubs or leave the sport. The study participants were 202 youth ice hockey players from Hungarian state-accredited hockey academies, who filled out a questionnaire survey. The research identified four significantly distinct CAR profiles, which showed different relationships with motivational regulations identified by the self-determination theory (Amotivation, External Regulation, Introjected Regulation, Identified Regulation, Integrated Regulation, and Intrinsic Regulation), as well as with intentions to change clubs and quit the sport. The article also discusses theoretical and practical implications.

**Keywords:** sports motivation, coach-athlete relationship, psychological factors, youth sports, cluster analysis

### Finanszírozás/Funding:

A szerzők a tanulmány elkészítésével összefüggésben nem részesültek pályázati vagy intézményi támogatásban. The authors did not receive any grant or institutional support in relation with the preparation of the study.

### Szerzők/Authors:

Dr. Kiss Csaba<sup>a</sup> (csaba.kiss@uni-corvinus.hu) egyetemi docens; Tóth Renátó<sup>b</sup> (toth.renato@tf.hu) PhD-hallgató; Dr. Nagy Attila<sup>c</sup> (nagy.attila@feha19.hu) jégkorong sportági szakreferens; Dr. Benczenleitner Ottó<sup>d</sup> (benczenleitner.otto@uni-eszterhazy.hu) egyetemi docens; Dr. Tóth László<sup>b</sup> (toth.laszlo@tf.hu) egyetemi tanár

<sup>a</sup>Budapesti Corvinus Egyetem (Corvinus University of Budapest) Magyarország (Hungary); <sup>b</sup>Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem (Hungarian University of Sport Sciences) Magyarország (Hungary); <sup>c</sup>Nemzeti Sportfejlesztési és Módszertani Intézet (NSMI) (National Institute of Sports Development and Methodology) Magyarország (Hungary); <sup>d</sup>Eszterházy Károly Katolikus Egyetem (Eszterházy Károly Catholic University) Magyarország (Hungary)

A cikk beérkezett: 2025. 02. 13-án, javítva: 2025. 06. 06-án és 2025. 07. 02-án, elfogadva: 2025. 07. 02-án.

The article was received: 13. 02. 2025, revised: 06. 06. 2025 and 02. 07. 2025, accepted: 02. 07. 2025.

Copyright (c) 2025 Corvinus University of Budapest, publisher of Vezetéstudomány / Budapest Management Review.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

A versenyszerűen sportolók sikeréhez nemcsak a velük született képességek, a kondicionális és koordinációs képességek magas szintje, a kitartás és a mentális erő sajátos kombinációja szükséges, hanem pozitív, támogató környezetet is szükséges létrehozni (Holland et al., 2010). A sportolók és sporttársaik, az edzők és sportolók, az edzők és a sportolók családja, valamint a stáb közötti interakciók közül kiemelt jelentőségű az edző és a sportoló kapcsolatának minősége (Coach-Athlete Relationship, CAR), mivel az edzőnek alapvető szerepe van a sportoló fejlődésében és teljesítményében (Jowett & Wylleman, 2006), így az edző-sportoló diád a sportolási feltételrendszer centrális eleme (Jowett, 2017). A széles körben elfogadott Jowett-féle definíció szerint a CAR egy olyan pszichológiai fogalom, amelyben az edzők és sportolók gondolatai, érzései és viselkedései kölcsönösen összefonódnak. Ennek következményei – legyenek azok pozitívak vagy negatívak – attól függenek, hogy ezek a kognitív, affektív és viselkedési rétegek miként töltődnek meg tartalommal és hogyan alakulnak a kapcsolat során (Jowett, 2007). A CAR tudományos vizsgálata az elmúlt évtizedben kapott lendületet, a kutatók a fogalom számos előzményét és következményét megvizsgálták. A főbb kutatási eredmények abba az irányba mutatnak, hogy ha a sportoló magas szintű CAR-t észlel, az más sportpszichológiai fogalmak kedvező észlelésével jár együtt (például elkötelezettség [commitment] (McGee & DeFreese, 2019)), kognitív teljesítmény (Davis et al., 2018), önbecsülés (Gencer, 2021), míg a CAR-ra vonatkozó negatív észlelések számos kedvezőtlen jelenséggel mutatnak kapcsolatot, így pl. a kiégéssel (McGee & DeFreese, 2019), a stresszel (Nicholls & Perry, 2016) és a dühvel (Tojari et al., 2013). Az edző és a sportoló közötti kapcsolatnak a sportolók motivációjára gyakorolt hatását azonban korábban nem vizsgálták széleskörűen, holott a motivációt összefüggésbe hozhatjuk az élsportolói teljesítménnyel, lévén a sportolók eredményeit gyakran az aktuális motivációjuk erősségének tulajdonítják (Gillet et al., 2009, 2012; Roberts et al., 2018; Williams & Krane, 2001).

A sportoló-edző kapcsolatra irányuló kutatások jellemzően változóközpontú nézőpontból zajlottak. A változóközpontú megközelítés elsődleges célja a fogalom egyes dimenziói, valamint ezek előzményváltozói és következményváltozói közötti kapcsolatok és mintázatok vizsgálata egy adathalmazon belül. A kutatók jellemzően statisztikai módszereket, például korrelációs elemzést, regressziós elemzést és faktoranalízist alkalmaznak annak érdekében, hogy feltárják, hogyan kapcsolódnak egymáshoz a változók, és megértsék az adatok általános szerkezetét, ami lehetővé teszi a mintából származó eredmények populációra való általánosíthatóságát (Hofmans et al., 2020). A személyközpontú megközelítés ezzel szemben az egyes változók helyett magukra az egyénekre helyezi a hangsúlyt (Howard & Hoffman, 2018). Célja olyan egyénekből álló csoportok vagy klaszterek azonosítása, akik hasonló jellemzőkkel vagy profilokkal rendelkeznek egy adott változókészlet alapján. A kutatók olyan technikákat alkalmaznak, mint a klaszteranalízis vagy a látens profil-elemzés, hogy az azonos mintázatokat mutató egyéneket homogén csoportokba sorolják.

A sportpszichológia területén a kutatók évtizedek óta igyekeznek különböző szempontok alapján megkülönböztetni a sportolói csoportokat, és megvizsgálni a közöttük lévő különbségeket. Egyes tanulmányok az elköteleződési profilokat (Raedeke, 1997), a célorientációs profilokat (Cumming et al., 2002; Hodge & Petlichkoff, 2000), a kiegészítő profilokat (Sorkkila et al., 2019) és a fizikai kompetenciaprofilokat (Weiss et al., 1997), továbbá a sportmotivációs profilokat vizsgálták (Gillet et al., 2012; Gustafsson et al., 2018; Kiss & Nagy, 2024; Lemyre et al., 2008). Ezek a tanulmányok egyértelműsítik a személyközpontú megközelítés előnyeit. A CAR-profilok vizsgálata a szakirodalomban azonban meglehetősen alulreprezentált. Néhány kutatást (Freire et al., 2022; Roux et al., 2023) végeztek ebben a témában a közelmúltban, magyar mintán viszont még nem történt ilyen vizsgálat.

Jelen tanulmány célja, hogy a profilanálízis segítségével feltárja, milyen CAR-profilok jellemzőek a sportolókra, és hogyan kapcsolódnak ezek a motivációs szabályozásokhoz, a klubváltási és a sportág-abbahagyási szándékhoz. A kutatás során alkalmazott módszerek összetettsége lehetővé teszi a CAR, valamint a sportmotiváció és a sportpszichológiai változók közötti kapcsolatok mélyrehatóbb vizsgálatát a korábbi változóközpontú megközelítésekhez képest.

## Elméleti háttér

### Az edző-sportoló kapcsolat

A vezetői leadership tudományos vizsgálata az 1950-es évektől kezdve nyert egyre nagyobb teret. A vezetői eredményesség és hatékonyság mögött meghúzódó személyes tulajdonságokat (Stogdill, 1974), illetve vezetői magatartásokat (Bowers & Seashore, 1966; Hersey & Blanchard, 1969; Likert, 1961; Shartle, 1979) elemezve népszerű elméleti modelleket alkottak a kutatók. Az 1970-es évektől kezdve a gyorsan fejlődő leadership-elméletekre építve kisvártatva kialakultak a sportspecifikus leadership-elméletek (Chelladurai & Saleh, 1980; Chelladurai, 1990; Riemer, 2007; Welty Peachey et al., 2015), amelyek jellemzően arra keresték a választ, hogy az edzői magatartásoknak milyen mintázatai rajzolódnak ki (azaz, hogy mit csinálnak az edzők), és ezek hogyan befolyásolják az edzők és a sportolók közötti interperszonális dinamikákat (Yang & Jowett, 2012), illetve a sportsikert. Az elmúlt évtizedben azonban hangsúlyeltolódás figyelhető meg a kutatások fókuszában. Az LMX (Leader-Member Exchange) modell megjelenése új nézőpontot hozott, amennyiben a vezető magatartása helyett a vezető és a beosztott közötti kölcsönös kapcsolat minőségére helyezi a hangsúlyt (Graen & Uhl-Bien, 1995). A modell szerint a vezetők nem minden beosztottal alakítanak ki egyforma kapcsolatot, hanem eltérő szintű interakciók alakulnak ki az egyes munkatársakkal. A sport-leadership kutatásában is az edzők magatartása mellett az edzők és a sportolók közötti kapcsolat jellemzőire helyeződött a hangsúly. Ennek egyik mozgatórugója az ún. 3C elméleti keret megjelenése (Jowett & Ntoumanis, 2004) volt.

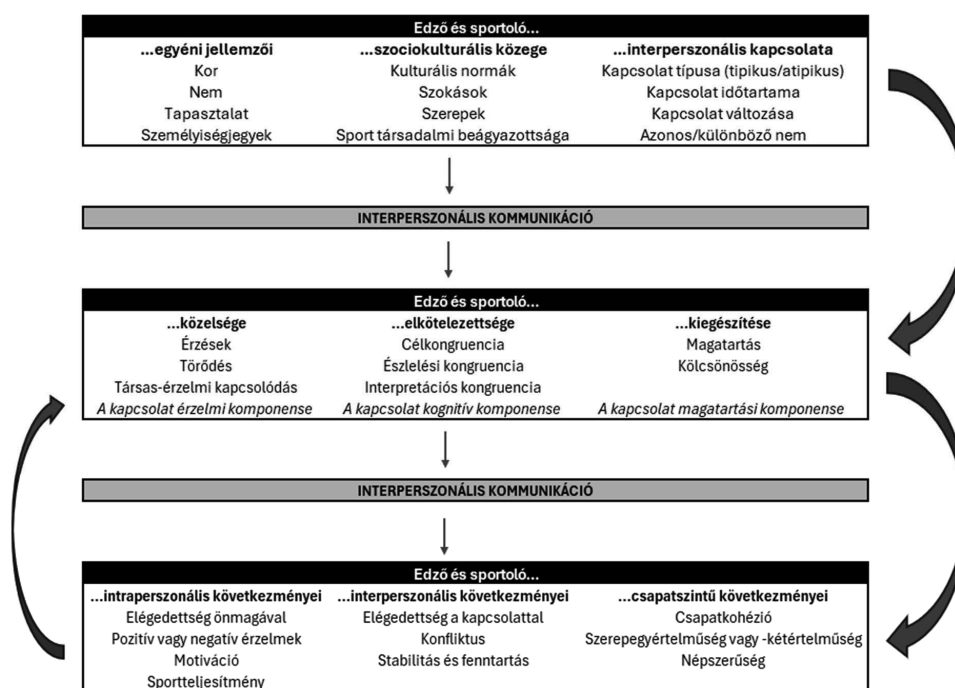
A 3C modell logikája szerint az edző és a sportoló közötti személyes viszony három aspektusa releváns: az érzelmi dimenziót megragadó *közelség* (Closeness), a kognitív dimenziót magában foglaló *elkötelezettség* (Commitment) és a viselkedési dimenziót megjelenítő *kiegészítés* (Complementarity) komponens (Jowett, 2007). A *közelség* alapja az egymáshoz való érzelmi közelség érzése, amely a szeretet, törődés és megbecsülés érzésében, valamint a kölcsönös bizalomban tükröződik. A *közelség* a kapcsolat olyan elemeiben manifesztálódik, mint például a kölcsönös tisztelet és elismerés egymás iránt, illetve az empatisz működés (Yang & Jowett, 2012). Az *elkötelezettség* a tudatos szándékot ragadja meg, amely alapján az edző és a sportoló szoros és időben tartós együttműködést alakít ki és tart fenn egymással (Yang & Jowett, 2012). A *kiegészítés* az edző és a sportoló közötti együttműködés, összhang és válaszkészség mértékére utal az interakcióik során (Jowett & Ntoumanis, 2004). Azt tükrözi, hogy viselkedésük, cselekedeteik és kommunikációjuk mennyire igazodik egymáshoz, és ez mennyiben vezet ahhoz, hogy harmonikus kapcsolatot tartsanak fent egymással. Ha például az edző világos útmutatást ad, a sportoló pedig figyelmesen és nagy igyekezettel reagál, ez magas fokú komplementaritást mutat. Másrészt, ha konfliktus vagy félreértés van – például, ha a sportoló ellenáll az edző utasításainak, taktikai fegyelme laza –, a komplementaritás alacsony. A 3C modell a közelmúltban egy újabb pillérrel bővült, a koorientációval (coorientation), amely az edző-sportoló kapcsolat egymást kölcsönösen meghatározó, egymástól kölcsönös függésében levő természetére utal. Erre a keretrendszerre 3C+1 modellként hivatkoznak (Jowett & Felton, 2014).

A 3C modell üzenete, hogy az edző-sportoló kapcsolat három dimenziójára (közelség, elkötelezettség, kiegészítés) számos egyéni, interperszonális és szociokulturális tényező hat, valamint ezek a dimenziók befolyással vannak egyéni, interperszonális és csapatszintű következményekre (Jowett & Poczwadowski, 2007) (1. ábra).

A 3C keretrendszert és az általa feltárt fogalmak mérésére szolgáló CART-Q kérdőívet számos kutatásban felhasználták. Ezeknek az eredményei olyan fontos változókkal való összefüggésekre irányultak, mint például a szenvedély (Lafrenière et al., 2008). McGee és DeFreese szignifikáns kapcsolatot talált a CAR minősége és a sportolói kiégés, valamint az elkötelezettség (engagement) között női evezősök körében végzett kutatásában (McGee & DeFreese, 2019). Choi és munkatársai a CAR minősége és a kiégés között szintén negatív kapcsolatot mutattak ki (Choi et al., 2020). Davis és kutatótársainak érdekes vizsgálata pozitív kapcsolatot talált a CAR minősége és a kognitív teljesítmény között, valamint negatív kapcsolatot a CAR minősége és a nagy intenzitású edzésre, a kognitív tesztekre és a kimerültségre adott kortizol hormonválaszok között (Davis et al., 2018). Gencer (2021) cselgáncsozók körében végzett kutatást, amelyben pozitív korrelációt azonosítottak a CAR és az étellel való elégedettség, valamint az önbecsülés között. Adie és Jowett (2010) a CAR és az intrinzik motiváció között talált pozitív összefüggést. Mohd Kassim és kutatócsoportja maláj mintán, több sportág játékosai körében végzett adatfelvétel révén talált pozitív kapcsolatot a CAR, valamint a bizalom és az önbizalom között (Mohd Kassim et al., 2024). Nicholls és munkatársai (2017) a Premier League

1. ábra

A 3C modell főbb előzmény- és következményváltozói



Forrás: Jowett és Poczwadowski (2007, p. 7) alapján saját szerkesztés



forrásból működnek, így a közpénzek hasznosulása szempontjából is lényeges, hogy milyen lemorzsolódási arány mellett működnek az akadémiák. Annak megértése, hogy egy akadémián sportoló játékos miért maradna a klubjánál vagy miért nem, illetve miért hagyna fel a sportággal, alaposabb vizsgálatot igénylő kérdés.

**A CAR és az SDT közötti kapcsolat**

Az edző-sportoló kapcsolat (Coach-Athlete Relationship, CAR) és az önmeghatározás elméletének (Self-Determination Theory, SDT) összefüggései kiemelt figyelmet kaptak a sportpszichológiai kutatásokban. Az SDT szerint az alapvető pszichológiai szükségletek – az autonómiatámogatás, a kompetencia érzése és a másokhoz való kapcsolódás igényének – kielégítése kulcsfontosságú a sportolók motivációjának és jóllétének előmozdítása szempontjából. A pozitív edzői támogatás elengedhetetlen e szükségletek kielégítéséhez, mivel hozzájárul a sportolók belső motivációjának fokozásához és teljesítményük javításához. Az edző-sportoló kapcsolat és a sportolói motiváció és öndetermináció közötti kapcsolatot vizsgálta Mageau és Vallerand (2003), ám ők nem a 3C modellel operacionalizálták a CAR-t. Eredményeik arra engedtek következtetni, hogy az edzők autonómiát támogató magatartása, a világos keretek biztosítása és a bevonás jótékony hatással van a sportolók autonómia, kompetencia és kapcsolat iránti szükségleteire, amelyek viszont pozitív irányban befolyásolják a sportolók öndeterminált motivációs szabályozásait (Mageau & Vallerand, 2003).

A CAR-t a 3C modellel konceptualizáló és a CART-Q kérdőívvel operacionalizáló empirikus kutatási eredmények arra világítanak rá, hogy a támogató edző-sportoló kapcsolat jelentős hatást gyakorol a sportolók motivációs szintjére. Zaker és Parnabas (2018) pozitív kapcsolatot talált a maláj egyetemi sportolók CAR-minősége és az öndeterminációjuk szintje között. Ezt az összefüggést erősítette meg Jin és kutatótársainak (2022) vizsgálata, akik kínai egyetemi sportolók körében találtak pozitív irányú kapcsolatot a CAR minősége és az öndetermináció szintje között. Kutatásuk a sportolói elégedettséggel is pozitív kapcsolatot mutatva ki a CAR-nak és az öndetermináció szintjének.

Mindazonáltal a kapcsolat további vizsgálatot igényel, amely jelen kutatásunk fókusza.

**Hipotézisek**

A következő hipotéziseket a kutatási célokkal összhangban és a korábban felvázolt elméleti alapokból levezetve, deduktív logikával fogalmaztuk meg.

*H1: Az edző-sportoló kapcsolatok három összetevője által meghatározott háromdimenziós térben a jégkorongozók négy különböző klaszterét (profilját) lehet azonosítani: 1: jelentősen átlag alatti edző-sportoló viszony, 2: átlag alatti edző-sportoló viszony, 3: átlag feletti edző-sportoló viszony, 4: jelentősen átlag feletti edző-sportoló viszony.*

*H2: Szignifikáns különbség mutatható ki a klaszterek átlagértékei között a játékosok motivációs szabályozási tényezői között. Konkrétan: a közelség, az elkötelezettség és a komplementaritás magasabb szintjeivel jellemezhető klaszterekben alacsonyabb lesz az amotiváció átlaga, alacsonyabb átlagértékeket mutatnak az extrinzik szabályozással összefüggő motivációs szabályozási dimenziók és magasabb átlagértéke lesz az intrinzik szabályozásnak.*

*H3: Az egyes klaszterek szignifikáns különbséget mutatnak a sportolók klubváltási szándéka kapcsán: minél magasabb az edző-sportoló kapcsolat megragadó három dimenzió átlagértéke a klaszterekben, annál alacsonyabb, míg minél alacsonyabb az edző-sportoló kapcsolatot megragadó három dimenzió átlaga a klaszterekben, annál magasabb a klubváltási szándék.*

*H4: Az egyes klaszterek szignifikáns eltérése jelenik meg a sportolók jégkorong-abbahagyási szándéka kapcsán: minél magasabb az edző-sportoló kapcsolatot megragadó három dimenzió átlagértéke a klaszterekben, annál alacsonyabb, míg minél alacsonyabb az edző-sportoló kapcsolatot megragadó három dimenzió átlaga a klaszterekben, annál magasabb.*

**Módszerek**

**A kutatás alapállása**

A vizsgálatot funkcionalista-pozitívista kutatói alapállásból, kvantitatív kutatási stratégiával végeztük, amely elméletek tesztelésére alkalmas, kérdőívek révén felvett, számokkal mérhető változókkal dolgoztunk, a számszerű adatokat statisztikai eljárásokkal elemeztük (Creswell, 2009).

**A minta jellemzői**

A mintát az államilag akkreditált magyar jégkorong-akadémiák 13-20 éves magyar utánpótlás-jégkorongozói alkották. A minta átlagéletkora 16,19 év volt (SD = 1,71). A minta mérete 202 játékos volt (100% férfi); az életkor szerinti megoszlást a 2. táblázat, a taktikai pozíció szerinti megoszlást pedig a 3. táblázat mutatja.

2. táblázat

**A minta kor szerinti megoszlása**

Kor	0-14	15-16	17-18	19-21	Összesen
n	38	84	56	24	202
%	19%	42%	28%	12%	100%

Forrás: saját szerkesztés

3. táblázat

**A minta posztok szerinti megoszlása**

	Kapus	Hátvéd	Csatár	Összesen
n	25	71	106	202
%	12,4%	35,1%	52,5%	100%

Forrás: saját szerkesztés

## A kutatás menete

A Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem Pszichológia és Sportpszichológia Tanszék a benyújtott kutatási etikai engedély iránti kérelemhez kapcsolódó alátámasztó szakmai dokumentumok alapján előzetes etikai engedélyt kapott a jelen vizsgálatra (MTSE-OKE-KEB/04/2023 számon). A négy államilag akkreditált magyar jégkorong-akadémiát a részvételhez való hozzájárulás előtt a Fehérvár Jégkorong Akadémia 19 Módszertani Központja kereste meg, és adott számukra tájékoztatást a kutatás céljáról. A kutatás céljait, az eredmények bizalmas kezelését és a részvétel önkéntes jellegét mind ismertették e folyamat során. Ezt követően a célcsoport törvényes képviselőinek elektronikus úton írásbeli felkérő levelet küldtek, amelyben tájékoztatták őket a kutatás céljáról, az eljárásról és az etikai normákról. Az adatgyűjtés anonim, önkéntes online kérdőív segítségével történt. A felkérés elfogadását és az előzetes szülői beleegyezés beszerzését követően az online kérdőívet a négy magyar államilag akkreditált jégkorong-akadémia játékosai nyugodt körülmények között töltötték ki, emellett a szakmai stábjuk egy tagja jelen volt, amíg a sportolók válaszoltak a kérdésekre, de nem interferált a folyamattal.

## Kérdőívek

Az omnibusz jellegű kérdőív több részből állt, a vizsgálni kívánt konstrukciónak megfelelően. A demográfiai kérdéseket követően a jelen kutatásunkban az alábbi fogalmakat vizsgáltuk: edző-sportoló kapcsolat, egyesületből való kilépési szándék, jégkorongsport abbahagyási szándék, sportmotiváció.

### Edző-sportoló kapcsolat – CART-Q

Jowett és Mtoumanis (2004) kérdőívének validált magyar verzióját (Kovács et al., 2021) használtuk az edző-sportoló kapcsolat mérésére. (A CART-Q kérdőív validálása megtörtént angol, belga, kínai, görög, spanyol, svéd (Yang & Jowett, 2012), valamint brazil (Vieira et al., 2015) és magyar (Kovács et al., 2021) mintán egyaránt.) A kérdőív 11 kérdést tartalmazott, amelyeket Likert-skálán mértünk, a válaszok Egyáltalán nem értek egyet (1), illetve Teljes mértékben egyetértek (7) között mozogtak. A 11 kérdésből 3 mérte az elköteleződést, 4 a közelséget és 3 mérte a kiegészítést. A Cronbach-féle  $\alpha$  értékek elfogadhatóak (Nunnally & Bernstein, 1994), és értékeik nagyon hasonlóak a korábbi magyar tanulmány által mért értékekhez, ahol 0,79 és 0,87 közötti alfákról adtak számot (Kovács et al., 2021). A három komponens mindegyikénél az itemekre adott válaszok átlagából képeztük a klaszterelemzéshez használt változókat.

### Sportmotiváció – Sport Motivation Scale (SMS)

A sportmotiváció mérésére a Paic et al. (2018) által kifejlesztett H-SMS kérdőív magyar változatát használtuk. Ez 19, reflektív szemléletű kérdésből áll, amelyre a válaszadónak hétfokozatú Likert-skálán kell választ adnia, attól függően, mennyire érzi magára vonatkozóknak az

adott állítást. A két végpont: Egyáltalán nem igaz rám (1), illetve Teljes mértékben igaz rám (7). Mintakérdés: [Miért űzi a választott sportágát?] „Mert rosszul érezném magam, ha nem fordítanék rá időt.” A H-SMS kérdőív a motivációt hat, az öndetermináció szintjei (Amotiváció, Külső szabályozás, Introjektált szabályozás, Identifikált Szabályozás, Integrált Szabályozás, Belső Szabályozás) mentén elkülönülő alskála révén méri. A magyar validálás (Paic et al., 2018) során a mérőeszköz megbízhatósága elfogadható volt az egyes alskálák tekintetében (.79 és .85 közötti Cronbach-alfák). Az egyes alskálák itemeire adott válaszokból számtani átlagot számítottunk, és ezekből képeztük a további elemzéshez szükséges változókat.

### Klubváltási szándék és sportágelhagyási szándék

A sportolók klubváltási szándékának, illetve sportágelhagyási szándékának mérésére a Colarelli (1984) által kidolgozott, a szervezetelhagyási szándékot mérő Intention to Turnover skálát alkalmaztuk, amelynek a szóhasználatát a kutatási terepnek megfelelően módosítottunk, pl. „szervezet” helyett „klub” került a kérdésbe. A skála öt-öt tételből állt, amelyekre a résztvevők egy ötfokú Likert-skálán válaszoltak, a végpontok: Nem értek egyet (1), Egyetértek (5). Egy mintakérdés a klubváltási szándékot mérő itemekre: „Ha rajtam múlik, egy év múlva is ugyanennél a klubnál fogok játszani.” A sportágelhagyási szándékra vonatkozó mintakérdés: „Szeretném befejezni a versenyszerű jégkorongozást.” Az eredeti skála magas belső megbízhatóságot mutatott korábbi kutatásaink során ( $\alpha = 0,91$ ) (Kiss, 2014). A klubváltási szándékot, illetve a sportágelhagyási szándékot mérő változókat a megfelelő skálák itemeire adott válaszok számtani átlagával képeztük.

## Eredmények

A hipotézisvizsgálat megkezdése előtt elengedhetetlen a Common Method Bias (CMB) teszt elvégzése, tekintettel arra, hogy a kutatás összes adatát ugyanazon kérdőív segítségével, egyetlen időpontban gyűjtöttük (Podsakoff et al., 2003). A CMB teszteléséhez a Harman-féle módszert (Harman, 1976) alkalmaztuk. Ez főkomponens-elemzést jelentett: a fogalmainkat mérő összes itemet egy főkomponensbe csoportosítottuk, és megvizsgáltuk, hogy az információk hány százalékát fedte le ez a főkomponens. Jelen esetben az érték 29,256% volt, ami azt jelzi, hogy nincs domináns főkomponens. Következésképpen a Common Method Bias (CMB) valószínűleg nem befolyásolja a kutatási eredményeket.

Azt, hogy tényleg elkülönül-e a három faktor, CFA-módszerrel (Confirmatory Factor Analysis) ellenőriztük. A háromfaktoros modell illeszkedése jobbnak bizonyult az elméletileg értelmes, egyfaktoros modellénél az összes mérőszám szerint, és maga is elfogadható illeszkedést mutat a legtöbb index szerint (4. táblázat), az értékek pedig hasonlóak a kérdőív magyar validálásakor mértékekhez (Kovács et al., 2021).

A faktorstruktúrák összehasonlítása

Modellek	$\chi^2$ (df)	CFI	SRMR	GFI	NFI	TLI	RMSEA
Küszöbérték		>0,90 (Hu & Bentler, 1999)	<0,08 (Hair et al., 2019)	>0,90 (Hair et al., 2019)	>0,90 (Maydeu-Olivares & McArdle, 2005)	>0,90 (Maydeu-Olivares & McArdle, 2005)	<0,08 (Hair et al., 2019)
Egy faktor	175,737 (44)	0,916	0,057	0,861	0,892	0,895	0,122
Három faktor: elköteleződés, közelség, kiegészítés	143,930 (41)	0,934	0,051	0,883	0,911	0,912	0,112

Forrás: saját szerkesztés

Ami a leíró statisztikákat illeti (5. táblázat), a CART-Q alkálái közül az affektív dimenziót megragadó Közelség kapta a legmagasabb átlagértéket (M = 4,33), mérsékelt szórás (SD = 0,82) mellett, a magatartási aspektust leképező Kiegészítés ennél alacsonyabb átlagot (M = 4,16) és hasonló szórást (SD = 0,81) mutat. A kognitív szempontot mérő Elköteleződés közepes átlagértékkel jellemezhető (M = 3,66), továbbá közepes szórással (SD = 0,94). A motivációs szabályozások közül a legalacsonyabb átlagértéket az Amotiváció kapta (M = 2,05), közepes szintű szórással (SD = 1,33). A Külső szabályozás átlaga nem volt jelentősen magasabb (M = 2,48), szórása is hasonlóan alakult (SD = 1,46). Az Introjektált szabályozás (M = 5,19; SD = 1,51), az Identifikált szabályozás (M = 5,10; SD = 1,35) és az Integrált szabályozás (M = 5,06; SD = 1,34) átlaga és szórása egymáshoz közel alakult, akárcsak a Belső szabályozás (M = 4,96; SD = 1,20).

A korrelációs mátrix (5. táblázat) átfogó képet nyújt arról, hogy a különböző változók hogyan kapcsolódnak egymáshoz. A korrelációs mátrix alapján a

CART-Q alkálái negatív irányú kapcsolatot mutatnak az Amotivációval, nincsen kimutatható kapcsolatuk a Külső motivációs szabályozással, viszont pozitív irányú kapcsolat található az Introjektált, Identifikált, Integrált szabályozással és a Belső szabályozással.

Annak vizsgálata, hogy ezek a fogalmak páronként hogyan függenek össze, jó kiindulópontot ad a bonyolultabb együttes hatások vizsgálatához, azaz a különböző edző-sportoló profilok megértéséhez a klaszterelemzés segítségével.

A klaszterelemzés kezdeti lépése a hierarchikus klaszterelemzés alkalmazása volt a klaszterek optimális számának meghatározásához. Ehhez a Ward-módszert alkalmaztuk, amely az euklideszi távolságok négyzetére támaszkodik. Ezt követően az agglomerációs táblázat adatainak felhasználásával egy vonaldiagramot készítettünk, amely a koefficienseket ábrázolja (2. ábra). Ennek a lépésnek a célja a megfelelő klaszterszám meghatározása volt, figyelembe véve a könyökkritériumot (Sajtos & Mitev, 2007, pp. 306–307).

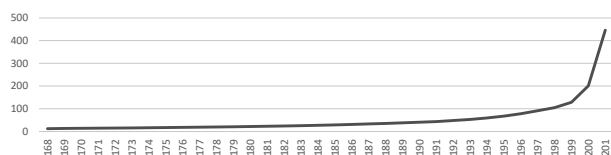
A változók leíró statisztikái és a közöttük levő korrelációk

	M	SD	S	K	$\alpha$	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 Elköteleződés	3,66	0,94	-0,92	0,51	0,83	1	,814**	,713**	-,387**	,061	,288**	,335**	,302**	,400**	-,248**	-,280**
2 Közelség	4,33	0,82	-1,83	3,97	0,90	,814**	1	,794**	-,387**	-,043	,317**	,338**	,314**	,392**	-,201**	-,245**
3 Kiegészítés	4,16	0,81	-1,25	2,09	0,82	,713**	,794**	1	-,402**	-,082	,367**	,425**	,394**	,440**	-,197**	-,280**
4 Amotiváció	2,05	1,33	1,39	1,28	0,86	-,387**	-,387**	-,402**	1	,215**	-,214**	-,181*	-,253**	-,327**	,204**	,567**
5 Külső Szabályozás	2,48	1,46	0,95	0,18	0,81	,061	-,043	-,082	,215**	1	,089	,167*	,027	,078	,036	-,075
6 Introjektált Szabályozás	5,19	1,51	-0,64	-0,40	0,56	,288**	,317**	,367**	-,214**	,089	1	,576**	,470**	,574**	-,159*	-,196**
7 Identifikált Szabályozás	5,10	1,35	-0,60	0,15	0,84	,335**	,338**	,425**	-,181*	,167*	,576**	1	,702**	,742**	-,184*	-,144*
8 Integrált Szabályozás	5,06	1,34	-0,71	0,72	0,70	,302**	,314**	,394**	-,253**	,027	,470**	,702**	1	,702**	-,125	-,246**
9 Belső Szabályozás	4,96	1,20	-0,75	0,25	0,88	,400**	,392**	,440**	-,327**	,078	,574**	,742**	,702**	1	-,199**	-,312**
10 Kilépési Szándék	1,99	1,04	0,89	-0,11	0,91	-,248**	-,201**	-,197**	,204**	,036	-,159*	-,184*	-,125	-,199**	1	,166*
11 Sportág-elhagyási Szándék	1,25	0,59	3,43	13,82	0,88	-,280**	-,245**	-,280**	,567**	-,075	-,196**	-,144*	-,246**	-,312**	,166*	1

Megjegyzés: M – Átlag; SD – Szórás; S – Ferdeség; K – Csúcsosság |\*p < 0,05, \*\*p < 0,01

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra  
A koefficiensek növekedése az agglomerációs táblában



Forrás: saját szerkesztés

A grafikon függőleges tengelyén található együtthatók vizsgálata alapján egyértelműen látszik, hogy az együttható folyamatosan növekszik, és a vízszintes tengelyen egy érdekes pont figyelhető meg, ahol az értékek hirtelen változást mutatnak. A vízszintes tengelyen a 202 elemből álló kezdeti mintából kiindulva 201 összevonás után már csak egy klaszter marad; 200 lépésnél két klaszter alakul ki, és így tovább. Különösen figyelemre méltó, hogy az együtthatók növekedése a 200-199 lépések környékén jelentősebbé válik, ami arra utal, hogy az optimális megoldás három-öt klaszter közé tehető.

A fentiek figyelembevételével különböző klaszterszámokra végeztünk k-középpontú klaszterelemzést. Ezt követően a keresztábrákat elemeztük, és a Cramer-féle koefficiens (6. táblázat) vettük figyelembe annak meghatározására, hogy mely klaszterszám esetében kategorizálta mindkét módszer a legtöbb megfigyelést ugyanazon klaszterekbe.

6. táblázat  
Cramer's V-értékek a különböző klaszterszámokra

	Klaszterszám		
	3	4	5
Cramer's V	0,96	0,69	0,74

Forrás: saját szerkesztés

A V-mutató a háromklaszteres megoldást részesíti előnyben. Fontos azonban megjegyezni, hogy ez az együttható nem abszolút döntési szabály, és a klaszterelemzésben a gyakorlati értelmezhetőség is jelentőséggel bír. Ez a szempont erős megerősítést nyert a négyklaszteres megoldásnál, különösen az egyes klaszterközéppontok (7. táblázat) komponensátlagtól való eltérésének (8. táblázat) értékelésekor. Következésképpen a Ward-módszerrel kialakított négyklaszteres megoldást fogadtuk el.

7. táblázat  
A klaszterközéppontok

	Elköteleződés	Közelség	Kiegészítés
1	3,00	3,89	3,53
2	3,88	4,53	4,29
3	4,42	4,92	4,86
4	1,44	2,12	2,46
Komponensátlag	3,66	4,33	4,16

Forrás: saját szerkesztés

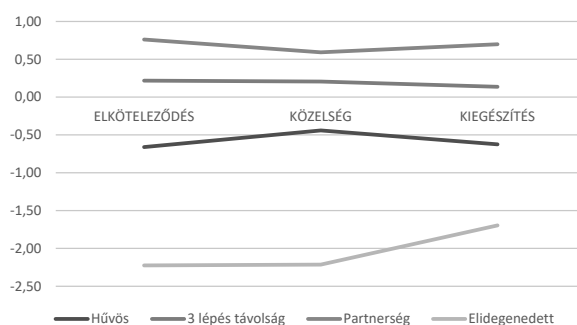
8. táblázat  
A klaszterközéppontok eltérése a dimenziókénti átlagértékektől

	Elköteleződés	Közelség	Kiegészítés
1	-0,66	-0,44	-0,62
2	0,22	0,20	0,14
3	0,76	0,59	0,70
4	-2,22	-2,21	-1,70
Komponensátlag	3,66	4,33	4,16

Forrás: saját szerkesztés

A klaszterek áttekinthetősége és érthetősége végett a 8. táblázatot grafikus formában megjelenítettük (3. ábra), a Wasti (2005) által javasolt alapkonceptiót követve.

3. ábra  
A klaszterek szemléltetése



Forrás: saját szerkesztés

A klaszterek értelmezését (9. táblázat) és elnevezését úgy határoztuk meg, hogy megvizsgáltuk a klaszterközéppontok komponensenkénti értékeit a komponensek átlagához viszonyítva, megfigyelve, hogy ezek az értékek hol haladták meg és hol maradtak el az átlagtól. Mint látható, létezik a válaszadóknak egy sajátos klasztere, amelynek átlagpontszámai mind az elköteleződés, mind a közelség, mind a kiegészítés esetében jelentősen elmaradnak a komponensek átlagától. Ez a klaszter az edző-sportoló viszony természetére utalóan az „ELIDEGENEDETT” megjelölést kapta. Ezzel szemben az a klaszter, amelyet mindhárom komponens tekintetében az átlagot számottevően meghaladó pontszámok jellemeznek, úgy jellemezhető, mint amely magas szintű érzelmi közelséget, célkongruenciát és magatartási összhangot mutat. Ezt a klasztert „PARTNERSÉG”-nek neveztük el.

E két szélsőség között két további klaszter különböztethető meg az alapján, hogy a közelség, az elköteleződés és a kiegészítés három összetevője komponenséhez viszonyítottan magas vagy alacsony pontszámot ért el. Következésképpen ezeket a következőképpen jelöltük meg: „3 LÉPÉS TÁVOLSÁG” klaszter: ebben a csoportban az edző-sportoló kapcsolat mindhárom dimenziója igen enyhén átlag feletti. „HŰVÖS” klaszter: ebben a csoportban mindhárom játékos-edző kapcsolatot jellemző komponens némileg átlag alatti átlagértékeket mutat. Mind a négy klaszter feltöltődött kellő elemszámmal, így a H1 hipotézist elfogadjuk, igazoltnak tekintjük.

A klaszterek elnevezései és a klaszterközéppontok

	ELIDEGENEDETT	HŰVÖS	3 LÉPÉS TÁVOLSÁG	PARTNERSÉG
Elköteleződés	1,44	3,89	3,88	4,42
Közelség	2,12	3,53	4,53	4,92
Kiegészítés	2,46	3,88	4,29	4,86
n	13	61	52	76

Forrás: saját szerkesztés

A második, harmadik és negyedik hipotézis tesztelése érdekében MANOVA (Multivariate Analysis of Variance) vizsgálatot végeztünk, amely után ANOVA (Analysis of Variance) módszert alkalmaztunk. A módszerek mögött meghúzódó szakmai megfontolások kapcsán lásd: Somers (2009) és Schutz & Gessaroli (1993) cikkeit.

A MANOVA-eredmények statisztikailag szignifikáns interakcióját mutatták a klasztereknek a motivációs szabályozás dimenzióival, illetve a klubváltási szándékkal és a sportágelhagyási szándékkal (Pillai's Trace = 0,39; Hotelling's Trace = 0,53; Wilks'  $\lambda$  = 0,64; F (24, 516,86) = 3,60, p < ,001).

10. táblázat

A Levene-tesztek eredményei változónként

Változó	Levene-teszt
Amotiváció	Levene-teszt = 14,869 (3, 198); p < 0,001
Külső szabályozás	Levene-teszt = 0,789 (3, 198); p = 0,581
Introjektált szabályozás	Levene-teszt = 0,621 (3, 198); p = 0,602
Identifikált szabályozás	Levene-teszt = 4,471 (3, 198); p = 0,005
Integrált szabályozás	Levene-teszt = 0,495 (3, 198); p = 0,686
Belső szabályozás	Levene-teszt = 3,060 (3, 198); p = 0,029
Kilépési szándék	Levene-teszt = 4,591 (3, 188); p = 0,004
Sportágelhagyási szándék	Levene-teszt = 9,203 (3, 192); p < 0,001

Forrás: saját szerkesztés

Ezt követően ANOVA-vizsgálatot végeztünk, hogy a klaszterek közötti különbségeket feltárjuk a motivációs szabályozási tényezők, valamint a kilépési szándék és a sportágelhagyási szándék tekintetében. A továbblépés előtt szükséges volt, hogy ellenőrizzük ennek előfeltételeit. A normalitás kapcsán, mint azt Field (2005) kifejti, az eloszlás normalitásának vizsgálatakor 200 elemnél nagyobb mintáknál nem kritériumokból és tesztekől (pl. Shapiro-Wilk, 1965; Kolmogorov-Smirnov (Massey, 1951)) érdemes kiindulni, hanem az eloszlás alakja és a csúcosság, valamint a ferdeség értékei a mérvadóak – a szignifikanciájuk tesztelése nélkül. Az „ököl szabályt” vettük figyelembe, hogy ha a két érték az adott változó esetén -1 és +1 közé esik, akkor az eloszlás alkalmassá teszi a változót a normalitást feltételező statisztikai módszerek bevetésére (Chan, 2003). A motivációs szabályozás hat változójából ötnek normalitása a feltételezhető (Amotiváció, Külső szabályozás, Introjektált szabályozás,

Identifikált szabályozás, Integrált szabályozás, Belső szabályozás) – ld. 10. táblázat. A Kilépési szándék eloszlása során feltételezhetjük a normalitást, a Sportágelhagyási szándéknál azonban nem.

A varianciahomogenitási feltétel az Amotiváció változó vonatkozásában nem teljesül (ld. 10. táblázat), a Külső szabályozás és az Introjektált szabályozás kapcsán viszont igen. Az Identifikált szabályozás nem teljesíti a feltételt, ezzel szemben az Integrált szabályozás igen. A Belső szabályozás változója sem. A Kilépési szándék és a Sportágelhagyási szándék nem teljesíti a varianciahomogenitási feltételt. Így a Külső szabályozás, az Introjektált szabályozás és az Integrált szabályozás alkalmas csak a hagyományos ANOVA-futtatásra, a többi esetében a Welch-féle F-értékkel számolunk.

Az Amotiváció az ELIDEGENEDETT (3,44) csoportban mutatkozott a legmagasabbnak, míg a PARTNERSÉG (1,50) klaszterben a legalacsonyabbnak. Az ANOVA szignifikáns különbséget tárt fel a klaszterek között (F = 13,509; p < 0,001), a post hoc tesztek pedig arra mutatnak, hogy az ELIDEGENEDETT (3,44) csoport amotivációs szintje szignifikánsan magasabb, mint a 3 LÉPÉS TÁVOLSÁG (1,96) és a PARTNERSÉG (1,50) csoportban megfigyelhető, valamint a HŰVÖS (2,50) klaszter átlaga magasabb, mint a PARTNERSÉGé (1,50).

Az adatok (ld. 11. táblázat) alapján a Külső szabályozás bizonyult a legkevésbé jellemző motivációs szabályozásnak (2,33;2,60;2,36;2,48) a megfigyelt csoportokban. Ez mind a négy klaszterre vonatkozik, ráadásul egymástól sem térnek el szignifikánsan az átlagértékek az ANOVA alapján.

Az Introjektált szabályozás (4,15;4,80;5,42;5,53) és az Identifikált szabályozás (4,23;4,62;5,22;5,56) hasonló jellemzőket mutat a klaszterstruktúrában. Mindkét motivációs szabályozás átlagértékének egymáshoz viszonyított klaszterenkénti sorrendje azonos, a PARTNERSÉG-ben a legmagasabb, míg az ELIDEGENEDETT klaszterben a legalacsonyabb. Az ANOVA-teszt szignifikáns lett mindkét változó esetében (Identifikált szabályozás: F = 8,295; p < 0,001; Introjektált szabályozás: F = 5,390; p < 0,001), azonban csak a PARTNERSÉG és a HŰVÖS klaszterek között jött ki a post hoc tesztek szerint szignifikáns eltérés, az előbbi javára mindkét szabályozási dimenzióban.

Az Integrált szabályozás markáns motivációs dimenzióknak bizonyult a klaszterekben (4,23;4,52;5,24;5,51). Az ANOVA-teszt szignifikáns lett (F = 9,125; p < 0,001), a post hoc teszt a PARTNERSÉG (5,51) klaszterben szignifikánsabban magas értéket mutatott, mint az ELIDEGENEDETT (4,23) és HŰVÖS (4,52) csoportban,

emellett a 3 LÉPÉS TÁVOLSÁG (5,24) klaszterben is magasabb volt, mint a HŰVÖS (4,52) klaszterben.

A Belső szabályozás (4,06;4,48;4,94;5,52) minden klaszter esetében alacsonyabb átlagértéket kapott, mint az Integrált szabályozás, az Identifikált szabályozás és az Introjektált szabályozás, azonban magasabbat, mint az Amotiváció és a Külső szabályozás. Az ANOVA rávilágított arra, hogy nem mindegyik klaszterátlag egyenlő ( $F = 13,238$ ;  $p < 0,001$ ), a post hoc tesztek azt mutatták, hogy a PARTNERSÉG klaszter átlagos értéke szignifikánsan magasabb, mint a másik három klaszterátlag. Ezen eredmények alapján a H2 hipotézist igazolódott.

A klubváltási szándék (2,55;2,24;1,99;1,73) alacsony átlagértékeket kapott, az ANOVA szerint tetten érhetőek szignifikáns eltérések az átlagok között ( $F = 3,910$ ;  $p < 0,01$ ). Az átlag a PARTNERSÉG klaszterben lett a legacsonyabb (1,73), míg az ELIDEGENEDETT klaszterben a legmagasabb (2,55). Szignifikáns különbséget a HŰVÖS (2,24) és a PARTNERSÉG (1,73) között találtunk. Erre építve elfogadjuk a H3 hipotézist.

A jégkorong abbahagyásának szándéka (1,91;1,29;1,22;1,13) még a klubváltási szándéknál is alacsonyabb átlagokat kapott minden klaszterben, viszont egyik számszerű különbség sem bizonyult szignifikánsnak a klaszterek között, dacára annak, hogy az ANOVA F-értéke egyébként szignifikánsnak mutatkozott ( $F = 7,209$ ;  $p < 0,001$ ). A számítások a H4 hipotézis tarthatóságát, elfogadását jelentik.

összefüggéseinek vizsgálatokor érdemes figyelembe venni a kapcsolatdimenziók (elköteleződés, közelség, kiegészítés) egyéni kombinációit, valamint ezek összefüggését a sportolók motivációs szabályozásával, klubváltási szándékával és sportágelhagyási szándékával. Az alábbiakban e hozzájárulások részletesebb kifejtésére kerül sor.

A cikkben bemutatott kutatás fókuszában a sportoló-edző kapcsolat egyes dimenzióiból kirajzolódó sportolói profilok alakulásának a vizsgálata volt a magyarországi jégkorong-akadémiák igazolt játékosai körében. Ezeket a profilokat mind ez idáig egyetlen tanulmány sem vizsgálta sem nemzetközileg, sem hazánkban. A CAR egyes komponensei erős összefüggésben lehetnek a sportmotivációs szabályozásokkal, illetve a sportoló klubváltási és sportágelhagyási szándékával – mindez kijelöli a profilok a relevanciáját a témakör tudományos vizsgálata kapcsán. A kutatás eredményeként négy egymástól szignifikánsan eltérő edző-sportoló kapcsolati profilt azonosítottunk. Az első csoportba tartoznak az ELIDEGENEDETTÉK, azok a sportolók, akik jellemzően a CAR affektív, a kognitív és a viselkedési komponensek tekintetében is alacsony minőségű edző-sportoló kapcsolatról adtak számot – ők a legkisebb elemszámú klaszter, a minta 6,4%-át teszik ki. Nagyobb számosságú klaszter a HŰVÖS csoport (30,2%), azok a játékosok, akik az érzelmi, az értelmi és a viselkedési dimenzióban is átlag alatti kapcsolatot észleltek az edzőjükkel összefüggésben. A harmadik csoportba tartoznak a 3 LÉPÉS TÁVOLSÁG klaszter tagjai, akik

11. táblázat

A sportpszichológiai következményváltozók összehasonlítása klaszterenként

	1 ELIDEGENEDETT	2 HŰVÖS	3 3 LÉPÉS TÁVOLSÁG	4 PARTNERSÉG	F	Post hoc
Amotiváció	3,44	2,50	1,96	1,50	13,509***	1>3;4 2>4
Külső Szabályozás	2,33	2,60	2,36	2,48	0,287	
Introjektált Szabályozás	4,15	4,80	5,42	5,53	5,390***	4>1;2; 3>1
Identifikált Szabályozás	4,23	4,62	5,22	5,56	8,295***	4>2
Integrált Szabályozás	4,23	4,52	5,24	5,51	9,125***	4>1;2 3>2
Belső Szabályozás	4,06	4,48	4,94	5,52	13,238***	4>1;2;3
Kilépési Szándék	2,55	2,24	1,99	1,73	3,910**	2>4
Sportágelhagyási szándék	1,91	1,29	1,22	1,13	7,209***	

\* $p < 0,05$ , \*\* $p < 0,01$ , \*\*\* $p < 0,001$

Megjegyzés: A varianciahomogenitási feltételt teljesítő változóknál a Hochberg-féle tesztet futtattuk, a feltételt nem teljesítő változóknál a Dunnett-féle T3-tesztet.

Forrás: saját szerkesztés

### Következtetések

Jelen tanulmány három fő módon járul hozzá az edző-sportoló kapcsolattal (CAR) foglalkozó szakirodalomhoz. Először is, személyközpontú megközelítést alkalmazva azonosítja a jégkorongozók edző-sportoló kapcsolatának különböző profiljait. Másodsor, e módszertan alkalmazásával négy eltérő edző-sportoló kapcsolatprofil sikerült azonosítani, ami rámutat a játékosok közötti eltérésekre az elköteleződés, közelség és kiegészítés dimenzióban. Harmadrészt, a kutatás rávilágít arra, hogy az edző-sportoló kapcsolat és a sportpszichológiai tényezők

a minta 25,8%-át teszik ki, azok a jégkorongozók, akik némileg átlag feletti CAR-t mutatnak mindhárom dimenzióban. A negyedik csoportba (minta 37,6%-a) tartoznak az PARTNERSÉG klasztertagok, akik mind érzelmi, mind értelmi, mind viselkedési tekintetben magas minőségű edző-sportoló kapcsolatot észlelnek.

A négy alkalmazott profil az edző-sportoló kapcsolatot hasonlóan közelíti meg, mint Roux és munkatársai (2023) csoportosítása. A kutatásukban „Magas”, „Mérsékelt magas”, „Mérsékelt” és „Alacsony” profilokat különítettek el, és jelen kutatás eredményeihez hasonlóan a profilokat

szemléltető vonalak nem metszették egymást, azaz a négy klaszter sorrendje azonos volt mind a három dimenziót illető klaszterközéppontot tekintve. Kiemelendő, hogy a fenti összehasonlítás alapjául szolgált kutatásokban a profilokat más módszertannal vizsgálták a szerzők és nem vizsgálták azok kapcsolatát a klubváltási szándékkal és a sportágelhagyási szándékkal sem.

Az eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy az edző-sportoló kapcsolat minősége jelentős mértékben befolyásolja a sportolók önmeghatározásának (SDT) szintjét, valamint hatással van a klubváltási és sportágelhagyási szándékukra, több esetben szignifikáns különbségek rajzolódtak ki. Azokban a klaszterekben, amelyekben a sportolók szorosabb kapcsolatot éreztek az edzőjükkel kapcsolatban, magasabb autonóm motivációs szinttel voltak jellemezhetőek a tagok. Az érzelmi dimenzió fejlesztése érdekében elengedhetetlen, hogy az edző empátiás hozzáállást tanúsítson, aktív hallgatást alkalmazzon, valamint olyan bizalmat építő visszajelzéseket nyújtson, amelyek érzelmileg biztonságos és motiváló környezetet teremtenek a sportolók számára (Lorimer & Jowett, 2010). A múltira összpontosító, negatív jellegű, értékelő visszacsatolás helyett a jövőorientált, pozitív irányú, fejlesztő fókuszáló visszajelzések előtérbe helyezése (Li et al., 2021), az érzelmi intelligencia fejlesztése, az aszertív kommunikáció erősítése (LaVoi, 2007) mind megfontolandó lehet. A kognitív kapcsolat erősítéséhez kell alkalmazniuk, miközben támogatják sportolóik önálló döntéshozatali képességeinek fejlődését, ezáltal elősegítve a közös célok mélyebb megértését (Jowett, 2024). Végül, a viselkedésbeli kapcsolat fejlesztéséhez az edzők példamutató viselkedése, a sportolók egyéni szükségleteinek figyelembevétele, valamint a konstruktív visszacsatolások következetes alkalmazása elengedhetetlen, mivel ezek elősegítik a kölcsönös tiszteletet és az együttműködés hatékonyságát (Jowett & Poczwadowski, 2007). Eredményeink megerősítik azon a kutatások eredményeit, amelyek az interperszonális kapcsolatok, különösen az edző-sportoló kapcsolat jelentőségét hangsúlyozzák a sportolók pszichológiai jólléte és teljesítménye szempontjából – pl. Aranyérmes Sportpszichológiai Profil (Durand-Bush et al., 2023). Ebben a megközelítésben az edző szerepe nem csupán az irányításra szorítkozik, hanem a sportoló fejlődésének tágabb perspektívájú támogatása is markáns, amelyben az érzelmi és kognitív tényezők egyaránt meghatározóak.

A kevésbé szoros edző-sportoló kapcsolatot és alacsonyabb SDT-t mutató klaszterekben a sportolók nagyobb valószínűséggel jeleznek klubváltási szándékot. Ez arra utal, hogy a motiváció csökkenése és a nem megfelelő edzői támogatás hozzájárulhat az elvándorláshoz. A klubváltási szándék átlagai magasabbak voltak a sportágelhagyási szándéknál, ez arra utal, hogy a környezetváltás (és így az új edző keze alá kerülés) egy kézenfekvő exit stratégia azon sportolóknak, akik nem találják meg az összhangot a szakvezetőjükkel, de ez nem feltétlenül jelenti a teljes megcsömörlést a sportágtól. A legmagasabb sportágelhagyási szándékot azok a sportolók

mutatták, akik alacsonyabb SDT-értékkel és alacsonyabb edző-sportoló kapcsolati pontszámmal rendelkeztek. Ezek az eredmények megerősítik Trbojević és Petrović (2021) eredményeit, akik hasonló összefüggést találtak, továbbá alátámasztja azt a feltevést, hogy az edzői támogatás hiánya hozzájárulhat a sportpályafutás idő előtti befejezéséhez. Az eredmények fényében kiemelten fontos az edző-sportoló közötti megfelelő kapcsolat kialakítása, amelynek három fő komponense – kognitív, érzelmi és viselkedésbeli dimenzió – jelentős szerepet játszik a sportolók mentális egészségében és teljesítményében.

Összegzésként elmondható, hogy a jégkorongedzők számára hasznos lehet, ha felismerik és megértik játékosaik egyedi igényeit és sajátosságait. Ezáltal elősegíthetik a pozitív edző-játékos kapcsolatokat, miközben edzés-módszereiket az egyéni és csapatszintű dinamikához igazítják. Mindez hozzájárulhat egy támogató környezet kialakításához, amely elősegíti a játékosok fejlődését és a csapat sikerét (Géczi et al., 2022).

### A kutatás korlátai és további kutatási irányok

Fontos kiemelni a jelen cikk korlátait is. Először is, a vizsgálat keresztmetszeti jellegű volt, így csupán összefüggéseket tudunk feltárni. Másrészt, mivel több klub játékosai is részt vettek a kutatásban, a klubok szervezeti kultúrájának, illetve versenypogramjának specifikus hatásai befolyásolhatták az eredményeket, ezért érdemes lehet a jövőbeli kutatásokban ennek a szerepét részletesebben vizsgálni. Harmadrészt, a kutatás során alkalmazott kérdőívek előre meghatározott kérdések segítségével gyűjtöttek adatokat, ami nem feltétlenül teszi lehetővé a vizsgált jelenség komplexitásának és finom részleteinek teljes körű megragadását. Mivel nem képesek mélyebb kontextuális vagy körülményi tényezőket feltárni, ez bizonyos mértékig korlátozhatja a vizsgált jelenség megértését.

Az arra utaló eredmények, hogy a támogató edzői környezet és az autonóm és a belső motiváció között összefüggés van, felvetik a tranzakciós és transzformációs vezetési stílusok edzői eszköztárba való bevonásának kérdését: további vizsgálatok tárgya lehet, hogy miként alapozhatják meg az egyes vezetési stílusok a jó CAR-t (Welty Peachey & Burton, 2012). Ezek révén mélyebb megértésünk lehetne arról: a két vezetési stílus ötvözése miként biztosít lehetőséget arra, hogy a sportolók egyrészt egy strukturált és következetes rendszerben dolgozzanak (tranzakciós vezetés), másrészt hogyan járulhat hozzá, hogy olyan támogató és inspiráló környezetben fejlődjenek, amely elősegíti a belső motiváció és a hosszú távú elköteleződés kialakulását (transzformációs vezetés).

A jövőbeli kutatásokban érdemes lehet kvalitatív megközelítést alkalmazni annak érdekében, hogy mélyebb betekintést nyerjünk a jelenségek komplexitásába, az edző-sportoló kapcsolaton túli tényezők (pl. sportoló kapcsolata a csapattársaival) szerepének feltárásába a motiváció, a klubváltási szándék és a sportágelhagyási szándék tekintetében. A jelen kutatásban alkalmazott kérdőíves adatgyűjtés megismétlése lehetővé tenné a változások és trendek időbeli nyomon követését a magyar elit jégkorongozó fiatalok körében. Emellett a kérdőív alkalmazása

különböző országokban lehetőséget biztosítana az eredmények tágabb társadalmi-kulturális kontextusban való értelmezésére is.

## Felhasznált irodalom

- Adie, J.W., & Jowett, S. (2010). Meta-Perceptions of the Coach–Athlete Relationship, Achievement Goals, and Intrinsic Motivation Among Sport Participants. *Journal of Applied Social Psychology, 40*(11), 2750–2773. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00679.x>
- Appleton, P.R., & Hill, A.P. (2012). Perfectionism and Athlete Burnout in Junior Elite Athletes: The Mediating Role of Motivation Regulations. *Journal of Clinical Sport Psychology, 6*(2), 129–145. <https://doi.org/10.1123/jcsp.6.2.129>
- Bowers, D.G., & Seashore, S.E. (1966). Predicting Organizational Effectiveness With a Four-Factor Theory of Leadership. *Administrative Science Quarterly, 11*(2), 238. <https://doi.org/10.2307/2391247>
- Chan, Y.H. (2003). *Quantitative Data – Parametric & Non-parametric Tests*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Quantitative-Data-%E2%80%93-Parametric-%26-Non-parametric-Chan/f45fb9e652d0186f5bce3bbd4c42547f1c29d9e2>
- Chelladurai, P. (1990). Leadership in sports: A review. *International Journal of Sport Psychology, 21*(4), 328–354.
- Chelladurai, P., & Saleh, S. D. (1980). Dimensions of Leader Behavior in Sports: Development of a Leadership Scale. *Journal of Sport Psychology, 2*(1), 34–45. <https://doi.org/10.1123/jsp.2.1.34>
- Choi, H., Jeong, Y., & Kim, S.K. (2020). The Relationship between Coaching Behavior and Athlete Burnout: Mediating Effects of Communication and the Coach–Athlete Relationship. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(22), 8618. <https://doi.org/10.3390/ijerph17228618>
- Colarelli, S.M. (1984). Methods of communication and mediating processes in realistic job previews. *Journal of Applied Psychology, 69*(4), 633–642. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.69.4.633>
- Creswell, J.W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed). Sage Publications, Inc.
- Cumming, J., Hall, C., Harwood, C., & Gammage, K. (2002). Motivational orientations and imagery use: A goal profiling analysis. *Journal of Sports Sciences, 20*(2), 127–136. <https://doi.org/10.1080/026404102317200837>
- Davis, L., Appleby, R., Davis, P., Wetherell, M., & Gustafsson, H. (2018). The role of coach-athlete relationship quality in team sport athletes' psychophysiological exhaustion: Implications for physical and cognitive performance. *Journal of Sports Sciences, 36*(17), 1985–1992. <https://doi.org/10.1080/02640414.2018.1429176>
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227–268.
- Durand-Bush, N., Baker, J., Van Den Berg, F., Richard, V., & Bloom, G. A. (2023). The Gold Medal Profile for Sport Psychology (GMP-SP). *Journal of Applied Sport Psychology, 35*(4), 547–570. <https://doi.org/10.1080/10413200.2022.2055224>
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS* (2nd ed). Sage Publications, Inc.
- Freire, G.L.M., Contreira, A.R., De Moraes, J.F.V.N., De Oliveira, D.V., Fiorese, L., & Do Nascimento Junior, J.R.A. (2022). Coach-athlete relationship, team cohesion and motivation in Brazilian youth athletes: A cluster analysis. *Human Movement, 24*(3), 44–53. <https://doi.org/10.5114/hm.2023.116531>
- Fűrész, D.I., & Takács, A. (2021). A magyar látványsport-támogatási rendszer hatása a verseny kiegyensúlyozottságára. *Közgazdasági Szemle, 68*(10), 1089–1108. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2021.10.1089>
- Géczi, G., Gurisatti, L., & Komlósi, L.I. (2022). Complex Ice Hockey Team Performance Model based on Expert Interviews. *Physical Culture and Sport. Studies and Research, 95*(1), 76–84. <https://doi.org/10.2478/pcssr-2022-0013>
- Gencer, E. (2021). The Relationship between Self-Esteem, Satisfaction with Life and Coach–Athlete Relationship. *Journal of Educational Issues, 6*(2), 493. <https://doi.org/10.5296/jei.v6i2.18028>
- Gillet, N., Berjot, S., Vallerand, R., Amoura, C., & Rosnet, E. (2012). Examining the Motivation–Performance Relationship in Competitive Sport: A Cluster-Analytic Approach. *International Journal of Sport Psychology, 42*, 79–102.
- Gillet, N., Vallerand, R.J., & Rosnet, E. (2009). Motivational clusters and performance in a real-life setting. *Motivation and Emotion, 33*(1), 49–62. <https://doi.org/10.1007/s11031-008-9115-z>
- Graen, G.B., & Uhl-Bien, M. (1995). Relationship-based approach to leadership: Development of leader-member exchange (LMX) theory of leadership over 25 years: Applying a multi-level multi-domain perspective. *The Leadership Quarterly, 6*(2), 219–247. [https://doi.org/10.1016/1048-9843\(95\)90036-5](https://doi.org/10.1016/1048-9843(95)90036-5)
- Gustafsson, H., Carlin, M., Podlog, L., Stenling, A., & Lindwall, M. (2018). Motivational profiles and burnout in elite athletes: A person-centered approach. *Psychology of Sport and Exercise, 35*, 118–125. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2017.11.009>
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2019). *Multivariate data analysis* (8th edition). Cengage.
- Harman, H. (1976). *Modern factor analysis* (3rd ed). The University of Chicago Press.
- Hersey, P., & Blanchard, K.H. (1969). Managing Research and Development Personnel: An Application of Leadership Theory. *Research Management, 12*(5), 331–338. <https://doi.org/10.1080/00345334.1969.11755973>
- Hodge, K., & Petlichkoff, L. (2000). Goal Profiles in Sport Motivation: A Cluster Analysis. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 22*(3), 256–272. <https://doi.org/10.1123/jsep.22.3.256>

- Hofmans, J., Wille, B., & Schreurs, B. (2020). Person-centered methods in vocational research. *Journal of Vocational Behavior, 118*, 103398. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103398>
- Howard, M.C., & Hoffman, M.E. (2018). Variable-Centered, Person-Centered, and Person-Specific Approaches: Where Theory Meets the Method. *Organizational Research Methods, 21*(4), 846–876. <https://doi.org/10.1177/1094428117744021>
- Hu, L., & Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*(1), 1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Jin, H., Kim, S., Love, A., Jin, Y., & Zhao, J. (2022). Effects of leadership style on coach-athlete relationship, athletes' motivations, and athlete satisfaction. *Frontiers in Psychology, 13*, 1012953. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1012953>
- Jowett, S., & Ntoumanis, N. (2004). The Coach-Athlete Relationship Questionnaire (CART-Q): Development and initial validation. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 14*(4), 245–257. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2003.00338.x>
- Jowett, S., & Wylleman, P. (2006). Interpersonal relationships in sport and exercise settings: Crossing the chasm. *Psychology of Sport and Exercise, 2*, 119–123. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2005.08.001>
- Jowett, S. (2007). Interdependence Analysis and the 3+1Cs in the Coach-Athlete Relationship. In *Social Psychology in Sport* (pp. 15–27). Human Kinetics. <https://doi.org/10.5040/9781492595878>
- Jowett, S., & Poczwadowski, A. (2007). Understanding the Coach-Athlete Relationship. In *Social Psychology in Sport* (pp. 3–14). Human Kinetics. <https://doi.org/10.5040/9781492595878>
- Jowett, S., & Felton, L. (2014). Coach–Athlete relationships and attachment styles within sport teams. In *Group dynamics in exercise and sport psychology* (2nd ed) (pp. 73–90). Routledge/Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9780203794937-5>
- Jowett, S. (2017). Coaching effectiveness: The coach–athlete relationship at its heart. *Current Opinion in Psychology, 16*, 154–158. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.05.006>
- Jowett, S. (2024). The coach-athlete relationship within a cross-boundary team of experts: A conceptual analysis. *International Review of Sport and Exercise Psychology, 1*–16. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2024.2416968>
- Kiss, C. (2014). *A szervezeti elkötelezettség és a munka-család konfliktus összefüggései az ügyfélszolgálati munkában* (Doktori értekezés). Budapesti Corvinus Egyetem. <https://doi.org/10.14267/phd.2014058>
- Kiss, C., & Nagy, A. (2024). Motivation Profiles, Perceived Motivational Climate, Coping Perceptions and Anxiety Among Elite Young Ice Hockey Players. *Physical Culture and Sport Studies and Research, 105*(1), 65–81. <https://doi.org/10.2478/pcssr-2024-0025>
- Kovács K., F. Földi R., & Gyömbér N. (2021). Az Edző-Sportoló Kapcsolat Kérdőív hazai adaptációja, a sportoló szemszögén keresztül. *Magyar Sporttudományi Szemle, 22*(90), 12–20. <https://real.mtak.hu/158557/1/MSTT-Szemle-2021-2-honlapra-12-20.pdf>
- Lafrenière, M.A.K., Jowett, S., Vallerand, R.J., Donahue, E.G., & Lorimer, R. (2008). Passion in Sport: On the Quality of the Coach-Athlete Relationship. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 30*(5), 541–560. <https://doi.org/10.1123/jsep.30.5.541>
- LaVoi, N.M. (2007). Expanding the Interpersonal Dimension: Closeness in the Coach-Athlete Relationship. *International Journal of Sports Science & Coaching, 2*(4), 497–512. <https://doi.org/10.1260/174795407783359696>
- Lee, A.S.Y., Standage, M., Hagger, M.S., & Chan, D.K.C. (2019). Sport injury prevention in-school and out-of-school? A qualitative investigation of the trans-contextual model. *PLOS ONE, 14*(9), e0222015. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0222015>
- Lee, S., Kwon, S., Jang, D., & Kwon, H. (2023). The effect of coach-athlete fit on the coach–athlete relationship in team sport: Role of trust in coach. *International Journal of Sports Science & Coaching, 18*(4), 986–993. <https://doi.org/10.1177/17479541231164771>
- Lemyre, P.N., Hall, H.K., & Roberts, G.C. (2008). A social cognitive approach to burnout in elite athletes. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 18*(2), 221–234. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2007.00671.x>
- Li, J., Chen, B., & Zhang, Y. (2021). Adopting Evaluative Conditioning to Improve Coach-Athlete Relationships. *Frontiers in Psychology, 12*, 751990. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.751990>
- Likert, R. (1961). *New patterns of management*. McGraw-Hill.
- Lorimer, R., & Jowett, S. (2010). The influence of role and gender in the empathic accuracy of coaches and athletes. *Psychology of Sport and Exercise, 11*(3), 206–211. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2009.12.001>
- Mageau, G.A., & Vallerand, R. J. (2003). The coach-athlete relationship: A motivational model. *Journal of Sports Sciences, 21*(11), 883–904. <https://doi.org/10.1080/0264041031000140374>
- Massey, F.J. (1951). The Kolmogorov-Smirnov Test for Goodness of Fit. *Journal of the American Statistical Association, 46*(253), 68–78. <https://doi.org/10.1080/01621459.1951.10500769>
- Maydeu-Olivares, A., & McArdle, J.J. (Eds.). (2005). *Contemporary psychometrics*. L. Erlbaum.
- McGee, V., & DeFreese, J.D. (2019). The Coach-Athlete Relationship and Athlete Psychological Outcomes. *Journal of Clinical Sport Psychology, 13*(1), 152–174. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2018-0010>
- Mohd Kassim, A.F., Jamal, N.M.A., Syed Omar, S.S., Kamaruddin, H.K., Akmal Anuar, N., & Che Zakaria, M.S. (2024). Coach-athlete relationship, trust and confidence among team sport athletes. *Malaysian Journal of Sport Science and Recreation, 20*(1), Article 1. <https://doi.org/10.24191/mjssr.v20i1.1094>

- Nicholls, A.R., Earle, K., Earle, F., & Madigan, D.J. (2017). Perceptions of the Coach–Athlete Relationship Predict the Attainment of Mastery Achievement Goals Six Months Later: A Two-Wave Longitudinal Study among F. A. Premier League Academy Soccer Players. *Frontiers in Psychology, 8*, 684. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00684>
- Nicholls, A.R., & Perry, J.L. (2016). Perceptions of Coach–Athlete Relationship Are More Important to Coaches than Athletes in Predicting Dyadic Coping and Stress Appraisals: An Actor–Partner Independence Mediation Model. *Frontiers in Psychology, 7*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00447>
- Nunnally, J.C., & Bernstein, I.H. (1994). *Psychometric Theory Vol. 3*. McGraw-Hill.
- Paic, R., Kajos, A., Meszler, B., & Prisztóka, G. (2018). A magyar nyelvű sportmotivációs skála (H-SMS) validációja és eredményei. *Magyar Pszichológiai Szemle, 73*(2), 159–182. <https://doi.org/10.1556/0016.2018.002>
- Podsakoff, P.M., MacKenzie, S.B., Lee, J.Y., & Podsakoff, N.P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology, 88*, 879–903. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.5.879>
- Raedeke, T.D. (1997). Is athlete burnout more than just stress? A sport commitment perspective. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 19*(4), 396–417. <https://doi.org/10.1123/jsep.19.4.396>
- Riemer, H. (2007). Multidimensional Model of Coach Leadership. In S. Jowett & D. Lavallee (Eds.), *Social Psychology in Sport* (pp. 55–73). Human Kinetics. <https://doi.org/10.5040/9781492595878>
- Roberts, G.C., Nerstad, C.G.L., & Lemyre, P.N. (2018). Motivation in Sport and Performance. In *Oxford Research Encyclopedia of Psychology*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190236557.013.150>
- Rottensteiner, C., Konttinen, N., & Laakso, L. (2015). Sustained Participation in Youth Sports Related to Coach–Athlete Relationship and Coach–Created Motivational Climate. *International Sport Coaching Journal, 2*(1), 29–38. <https://doi.org/10.1123/iscj.2014-0060>
- Roux, V., Martinet, G., & Trouilloud, D. (2023). Temporal dynamics of the quality of the coach–athlete relationship over one season among adolescent handball players: A latent class analysis approach. *International Journal of Sport and Exercise Psychology, 21*(6), 1107–1124. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2022.2109185>
- Sajtos L., & Mitev A. (2007). *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Alinea Kiadó.
- Schutz, R.W., & Gessaroli, M.E. (1993). Use, misuse, and disuse of psychometrics in sport psychology research. In R. Singer, M. Murphey, & L. Tennant (Eds.), *Handbook of research on sport psychology* (pp. 901–917). MacMillan.
- Shapiro, S.S., & Wilk, M.B. (1965). An analysis of variance test for normality (complete samples). *Biometrika, 52*(3–4), 591–611. <https://doi.org/10.1093/biomet/52.3-4.591>
- Shartle, C.L. (1979). Early Years of the Ohio State University Leadership Studies. *Journal of Management, 5*(2), 127–134. <https://doi.org/10.1177/014920637900500203>
- Sorkkila, M., Tolvanen, A., Aunola, K., & Ryba, T.V. (2019). The role of resilience in student-athletes’ sport and school burnout and dropout: A longitudinal person-oriented study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 29*(7), 1059–1067. <https://doi.org/10.1111/sms.13422>
- Stogdill, R.M. (1974). *Handbook of leadership: A survey of theory and research*. Free Press.
- Tojari, F., Soheili, B., & Manouchehri, J. (2013). Validation of an instrument for measuring coach–athlete relationship in Iranian sport leagues. *Advances in Environmental Biology, 7*(14), 4667–4670.
- Trbojević Jocić, J., & Petrović, J. (2021). Understanding of dropping out of sports in adolescence: Testing the hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. *Kinesiology, 53*(2), 245–256. <https://doi.org/10.26582/k.53.2.7>
- Vallerand, R.J., Pelletier, L.G., Blais, M.R., Briere, N.M., Senecal, C., & Vallieres, E.F. (1992). The Academic Motivation Scale: A Measure of Intrinsic, Extrinsic, and Amotivation in Education. *Educational and Psychological Measurement, 52*(4), 1003–1017. <https://doi.org/10.1177/0013164492052004025>
- Vella, S.A., Oades, L.G., & Crowe, T.P. (2013). The relationship between coach leadership, the coach–athlete relationship, team success, and the positive developmental experiences of adolescent soccer players. *Physical Education & Sport Pedagogy, 18*(5), 549–561. <https://doi.org/10.1080/17408989.2012.726976>
- Vieira, L.F., Nascimento Junior, J.R.A.D., Pujals, C., Jowett, S., Codonato, R., & Vissoci, J.R.N. (2015). Adaptação transcultural e propriedades psicométricas do questionário de relacionamento treinador-atleta brasileiro (CART-Q) – Versão atleta. *Revista Brasileira de Cineantropometria e Desempenho Humano, 17*(6), 635. <https://doi.org/10.5007/1980-0037.2015v17n6p635>
- Weiss, M.R., Ebbeck, V., & Horn, T.S. (1997). Children’s Self-Perceptions and Sources of Physical Competence Information: A Cluster Analysis. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 19*(1), 52–70. <https://doi.org/10.1123/jsep.19.1.52>
- Wekesser, M.M., Harris, B.S., Langdon, J., & Wilson, C.H. (2021). Coaches’ impact on youth athletes’ intentions to continue sport participation: The mediational influence of the coach–athlete relationship. *International Journal of Sports Science & Coaching, 16*(3), 490–499. <https://doi.org/10.1177/1747954121991817>
- Welty Peachey, J., & Burton, L.J. (2012). Transactional or transformational leaders in intercollegiate athletics? Examining the influence of leader gender and subordinate gender on evaluation of leaders during organizational culture change. *International Journal of Sport Management, 13*, 115–142. <https://doi.org/10.1123/jis.2.2.245>

- Welty Peachey, J., Zhou, Y., Damon, Z.J., & Burton, L.J. (2015). Forty Years of Leadership Research in Sport Management: A Review, Synthesis, and Conceptual Framework. *Journal of Sport Management, 29*(5), 570–587.  
<https://doi.org/10.1123/jsm.2014-0126>
- Williams, J.M., & Krane, V. (2001). Psychological Characteristics of Peak Performance. In J. M. Williams (Ed.), *Applied Sports Psychology: Personal Growth to Peak Performance* (4th ed), (pp. 137–147). Mountain View.
- Yang, S.X., & Jowett, S. (2012). Psychometric properties of the Coach-Athlete Relationship Questionnaire (CART-Q) in seven countries. *Psychology of Sport and Exercise, 13*(1), 36–43.  
<https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2011.07.010>
- Zaker, N.A., & Parnabas, V.A. (2018). The correlation between coach-athlete relationship and motivation among Universiti Teknologi MARA (UiTM) Shah Alam athletes. *Movement, Health and Exercise, 7*(1).  
<https://doi.org/10.15282/mohe.v7i1.173>